

DU
RF
TE
KIE
ZEN!

BELEIDSPLAN GELDERS GENOOTSCHAP
2022 - 2026

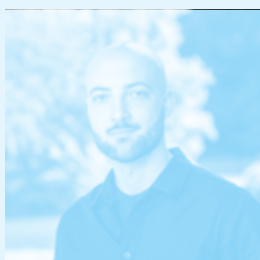
GELDERS
genootschap

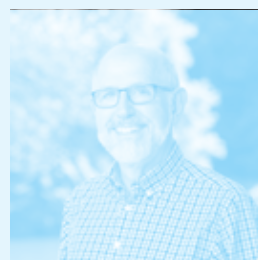
DU
RF

TE

KIE

ZEN!

INHOUDSOPGAVE

1

INLEIDING

4-5

2

UITDAGINGEN DIE IMPACT HEBBEN OP DE SCHOONHEID VAN STAD EN LAND

- 2.1 Grote opgaven hebben impact op onze leden
- 2.2 Wij ondersteunen een goede omgevingskwaliteit
- 2.3 Wij acteren op verschillende schaalniveaus

6-7

3

WAAR STAAN WE VOOR?

- 3.1 Schoonheid in stand houden en bevorderen is onze missie
- 3.2 Visie: waarden duiden, dialoog voeren en omgevingskwaliteit borgen
- 3.3 Kernwaarden

8-10

4

GEMEENTELIJKE KWALITEITSZORG ONDER DE OMGEVINGSWET

- 4.1 Omgevingswet helpen invoeren en uitvoeren
- 4.2 Werkprocessen innoveren
- 4.3 Wat kunnen wij lokaal betekenen?

11-14

5

SAMENHANG LOKAAL, STREEK EN REGIO

- 5.1 Bovengemeentelijke opgaven
- 5.2 Gebiedsgericht debat
- 5.3 Borgen van omgevingskwaliteit op regionaal niveau

15-17

6

ERFGOED: WAARDEVOL EN DUURZAAM

- 6.1 Trends in de erfgoedzorg
- 6.2 Aandachts- en ontwikkelpunten erfgoedzorg
- 6.3 Erfgoed als brandstof voor de samenleving

18-21

7

ONZE ORGANISATIE KLAAR VOOR DE TOEKOMST

- 7.1 Investeren in medewerkers
- 7.2 Samenwerking en saamhorigheid
- 7.3 Interview: leren van elkaar
- 7.4 Kantoor hybrideproof
- 7.5 Maatschappelijk verantwoord ondernemen

22-23

8

ONZE BELANGRIJKSTE OPGAVEN SAMENGEVAT

24-26

INLEIDING

1

INLEIDING

‘DURF TE KIEZEN!’ is de titel van ons beleidsplan voor de periode 2022-2026

Niet voor niets. Gemeenten zijn aan de slag met grote vraagstukken, zoals de energietransitie en de woningbouwopgave. Tegelijkertijd hebben zij een zorgplicht voor een goede omgevingskwaliteit. Dit is in de praktijk soms lastig met elkaar te verbinden. Zo trekt het plaatsen van windmolens bijvoorbeeld een zware wissel op het landschapsbeeld. Bij dit soort lastige opgaven werkt ‘faciliteren’ tot op zeker hoogte. Er is ook regie nodig. Kiezen is onvermijdelijk: niet álles kan.

Ons vorige beleidsplan had de titel ‘Kwaliteit Verbinden’. Hier voelden wij ons afgelopen jaren goed bij. Wij richtten ons op het zoeken naar de optimale balans tussen de ontwikkelopgaven in stad en land en ruimtelijke kwaliteit. Wij wilden allebei; zoals ‘energietransitie mét kwaliteit’ een van onze uitgangspunten is.

Nu wij vijf jaar verder zijn, merken wij steeds vaker dat het schuurt. Inwoners spreken ons aan omdat wij de komst van een zonneveld of logistieke ‘doos’ niet tegenhouden, terwijl die in hun ogen het landschap aantasten. “Hoe kan het Gelders Genootschap dit laten gebeuren?” Anderzijds wordt soms gezegd dat wij verduurzaming belemmeren als wij wél adviseren om niet in te grijpen in het landschap.

Natuurlijk blijven wij waar en wanneer mogelijk duurzaamheid en kwaliteit verbinden. Wij ondersteunen onze gemeenten in het zoeken naar synergie tussen verschillende opgaven, zien kansen en schetsen oplossingen voor (schijnbaar) tegengestelde belangen. Maar zo nodig kiezen wij ervoor om op te komen voor de waarden en kwaliteiten van de omgeving. Wij kijken altijd naar de lange termijn en geven zo nodig ook grenzen aan.

In de coronajaren hebben Nederlanders hun omgeving herontdekt. Zij zijn natuur, landschap en ruimtelijke kwaliteit meer gaan waarderen. Ook zien wij dat er steeds meer aandacht is voor cultureel erfgoed.

Dat willen wij niet alleen beschermen of behouden, maar is juist ook van waarde als fundament voor onze leefomgeving. Door nieuwe opgaven te koppelen aan de geschiedenis, blijft de omgeving vertrouwd voor inwoners.

In dit beleidsplan maken wij duidelijk waar wij voor staan, hoe wij onze rol zien en waar wij komende jaren voor kiezen. Wij concretiseren dit plan in jaarplannen met doelen en activiteiten om onze ambities te realiseren.

**DURF
TE
KIEZEN!**

UITDAGINGEN

2

UITDAGINGEN DIE IMPACT HEBBEN OP DE SCHOONHEID VAN STAD EN LAND

2.1 Grote opgaven hebben impact op onze leden

Onze leden hebben te maken met grote maatschappelijke opgaven die van invloed zijn op de ruimtelijke omgeving. De belangrijkste zijn: de enorme woningbouwopgave met nieuwe (al dan niet circulaire) bouwconcepten, de klimaatadaptatie, de energietransitie, het verbeteren van de biodiversiteit, de verduurzaming, de mobiliteit en de landbouwtransitie. Al deze ontwikkelingen zijn zeer urgent. En allemaal hebben zij invloed op de leefomgeving en ons erfgoed.

Ontwikkelingen gaan snel, waardoor beleid op alle bestuurlijke niveaus voortdurend bijgesteld moet worden. Ook vragen dit soort maatschappelijke vraagstukken niet alleen een lokale blik, maar om een gebiedsgerichte, regionale, of zelfs nationale aanpak. Gemeenten kunnen dus niet alles alleen oplossen. Daarnaast beseffen zij dat een faciliterende overheid ook kaders moet stellen en regie moet nemen. Om die regie vragen burgers ook.

En dan wordt op 1 januari 2023 de Omgevingswet ingevoerd. Die vraagt om beleidsontwikkeling en heeft grote impact op alles wat komt kijken bij de gemeentelijke kwaliteits- en erfgoedzorg.

2.2 Wij ondersteunen een goede omgevingskwaliteit

Instandhouding van goede omgevingskwaliteit is een hoofddoel van de nieuwe Omgevingswet. Iedereen die iets verandert in de fysieke leefomgeving is verplicht de omgevingskwaliteit niet alleen te behoeden, maar moet die ook verbeteren. Zo legt de wet initiatiefnemers en overheid een zorgplicht op voor een goede omgevingskwaliteit. Daarmee is het een nog belangrijker onderdeel geworden van de besluitvorming over ingrepen in de fysieke leefomgeving.

Goede omgevingskwaliteit staat of valt bij een ruimtelijk proces dat de omgeving en de mens recht doet. Wij tonen onze meerwaarde door die omgevingskwaliteit zo objectief mogelijk te duiden en die duiding goed te motiveren en onderbouwen.

2.3 Wij acteren op verschillende schaalniveaus

De Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur stelt in haar advies 'Geef richting, maak ruimte' (november 2021) dat nieuwe vormen van regie nodig zijn voor het sturen van de grote (transitie)opgaven in het ruimtelijke domein. De regio is een belangrijk schaalniveau voor een samenhangende aanpak. En: ambities hebben alleen kans van slagen als burgers betrokken zijn bij de planvorming.

Onze kracht is dat wij een vereniging zijn van en voor de Gelderse en een aantal Noord-Limburgse gemeenten. Samen zetten wij ons al 103 jaar in voor de schoonheid van stad en land. Wij werken nauw samen met ambtenaren en bestuurders van onze leden en ook met allerlei lokale maatschappelijke organisaties, zoals historische verenigingen en dorps- en wijkraden. Zo beschikken wij niet alleen over een uitgebreid lokaal netwerk, maar ook over veel lokale kennis. Vanuit die basis kunnen wij bijdragen aan planvorming op regionaal niveau en inwoners daarbij betrekken. Omgekeerd zetten wij onze regionale kennis ook in op lokaal niveau.

WAAR STAAN
WE VOOR?

3

WAAR STAAN WE VOOR?

3.1 Schoonheid in stand houden en bevorderen is onze missie

Onze missie is de schoonheid van stad en land te bevorderen en in stand te houden. Ook komende jaren blijven wij met vakmanschap en passie staan achter deze missie. Juist met de grote opgaven die op ons afkomen, blijft het bewaken en bewaren van die schoonheid van groot belang. Die schoonheid koesteren en ontwikkelen doen wij omdat een fijne omgeving een belangrijke waarde is voor ons allemaal.

3.2 Visie: waarden duiden, dialoog voeren en omgevingskwaliteit borgen

De opgaven in het ruimtelijk domein zijn groot en talrijk en belangen verschillen keer op keer. Gemeenten moeten verschillende en soms tegengestelde belangen afwegen en besluiten nemen en dat wordt in tijden van de eerder genoemde opgaven en transitie steeds lastiger.

Ter illustratie: de druk op de woningmarkt is zo groot, dat wij moeten oppassen dat kwantiteit belangrijker wordt dan kwaliteit. Door snel maar ondoordacht te bouwen, halen wij een doel op de korte termijn, maar missen wij een kans op de lange termijn. Wij bouwen immers voor de komende decennia. Wij behartigen dus het belang van omgevingskwaliteit op die langere termijn.

IN ONS WERK FOCUSSEN WIJ RICHTING 2026 OP:

Waarden duiden

Juist in het voortraject van ontwikkelingen en plannemaking kunnen wij bijdragen door waarden te duiden en hierover in gesprek te gaan met inwoners, eigenaren en alle andere betrokkenen.

Goede keuzes maken voor de herinrichting van een plek of regio, vraagt om kennis van de ontstaansgeschiedenis, de culturele en ruimtelijke identiteit. Als wij voortbouwen op de lange lijnen uit de geschiedenis is vernieuwing meer vanzelfsprekend in te passen en wordt deze beter geaccepteerd. En kunnen verschillende belangen bij elkaar komen.

Dialoog voeren

Visies en ambities over het belang van een aantrekkelijke, duurzame en doelmatige leefomgeving zijn startpunten voor ontwikkeling, maar met alleen 'visie' komen wij er niet. Het gesprek voeren over de ruimtelijke kwaliteit is nodig en belangrijk. Dat doen wij al bij concrete plannen, maar wij willen het debat de komende jaren ook op een ander schaalniveau voeren. Grote opgaves hebben lokaal impact, maar moeten zoals gezegd ook op regionaal niveau worden opgepakt.

Omgevingskwaliteit borgen

Wat gaat voor? Het behoud van het historische daklandschap of de verduurzaming van de monumenten? Het zonneveld of het uitzicht over de velden? Dit zijn haast onmogelijke keuzes voor het bevoegd gezag van de gemeenten, maar ze moeten toch gemaakt worden.

Wij maken de impact van keuzes inzichtelijk en helpen gemeenten zo om gebalanceerde besluiten te nemen. Dan kan het bijvoorbeeld wellicht een historisch dakenlandschap worden mét zonnepanelen en zo min mogelijk verlies van historische waarden.

Natuurlijk houden wij rekening met de kaders én ambities van gemeenten, maar uiteindelijk kiezen wij vanuit onze onafhankelijke positie altijd voor ruimtelijke kwaliteit en erfgoedwaarden – de schoonheid dus – op de langere termijn.

Waarden duiden, dialoog voeren en omgevingskwaliteit borgen: dat doen wij voor en met inwoners, gemeenten en op streek- en regioniveau (zie ook hoofdstuk 4).

3.3 Kernwaarden

Wij doen ons werk vanuit drie belangrijke kernwaarden:

HET MAATSCHAPPELIJK BELANG STAAT VOOROP IN ONS HANDELEN

Ons werk staat ten dienste van het maatschappelijk belang. Uitgangspunt van ons werk is dat wij initiatieven altijd beoordelen tegen de achtergrond van dat maatschappelijk belang. Onze insteek is dat een relevant ruimtelijk initiatief geen afbreuk doet aan de kwaliteit van de omgeving, maar daar juist een zo groot mogelijke positieve bijdrage aan levert.

WIJ ZIJN ONAFHANKELIJK

Wij dienen het publieke belang vanuit een onafhankelijke positie. Onze adviseurs doen hun werk onafhankelijk en onbevooroordeeld en zijn ook onafhankelijk ten opzichte van het overheidsbestuur dat ze adviseren.

WIJ ZIJN DESKUNDIG

Onze adviseurs zijn gekwalificeerd en deskundig en hebben dus actuele kennis op het gebied van architectuur, erfgoed, monumentenzorg, landschap, stedenbouw, infrastructuur en duurzaamheid. Vakmanschap staat hoog in het vaandel en wij investeren hier voortdurend in. Zo nodig schakelen wij ook externe expertise in. Wij benaderen opgaves waaraan wij werken met een integrale blik.

**GEMEENTELIJKE
KWALITEITSZORG
ONDER DE
OMGEVINGSWET**

4

GEMEENTELIJKE KWALITEITSZORG

4.1 Omgevingswet helpen invoeren en uitvoeren

Op 1 januari 2023 treedt de Omgevingswet definitief in werking. Gemeenten hebben met de komst van de wet de plicht de zorg voor de omgevingskwaliteit zelf in te vullen, inclusief het adviesstelsel op het gebied van de omgevingskwaliteit.

Een goede omgevingskwaliteit is naast veiligheid en gezondheid opgenomen in de maatschappelijke doelstelling van de wet (artikel 1.3 van de wet). Dit geeft aan dat aspecten als cultureel erfgoed, architectonische kwaliteit van bouwwerken, stedenbouwkundige kwaliteit en kwaliteit van natuur en landschap belangrijk zijn. Het gaat daarbij zowel om de menselijke beleving van de fysieke leefomgeving, als om de waarden die de maatschappij toekent aan de identiteit van gebieden.

Gemeenten zijn druk bezig om te zorgen voor een soepele en werkbare overgang naar deze nieuwe wet. Voor de invoeringsdatum moeten zij bijvoorbeeld nog diverse besluiten nemen. Denk aan het bindend advies van de gemeenteraad, het vaststellen van diverse verordeningen (zoals APV, Uitvoering en Handhaving Omgevingsrecht en leges), het opstellen van een participatieplan en het instellen van een gemeentelijke adviescommissie op basis van de gelijknamige verordening.

Voor burgers en overheden geldt op basis van de Omgevingswet een algemene zorgplicht ten aanzien van het doel van een goede omgevingskwaliteit, maar dit biedt vaak nog weinig houvast. Ter bevordering van de objectiviteit en de transparantie doen gemeenten er goed aan om het begrip omgevingskwaliteit uit te werken in het nieuwe instrumentarium van Omgevingsvisie, Omgevingsprogramma en Omgevingsplan én in de wijze van advisering door de gemeentelijke adviescommissie. Hoe het takenpakket en de scope van die gemeentelijke adviescommissie eruit gaan zien, is in eerste instantie een gemeentelijke keuze.

Duurzaamheid en omgevingskwaliteit

De urgentie om te werken aan een duurzame of circulaire samenleving wordt gelukkig steeds meer gevoeld. Die opdracht kan niet los worden gezien van het begrip Omgevingskwaliteit. Een plan met goede omgevingskwaliteit is tegenwoordig dan ook gebaseerd op principes van duurzaamheid of circulariteit. Ook omgevingsvisies kennen vaak globale ambities op het gebied van duurzaamheid, al ontbreken concrete ruimtelijk kaders vaak.

Duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit zijn vaak verenigbaar, maar kunnen elkaar ook bijten. Zo kunnen windmolens een zware wissel trekken op het landschapsbeeld of zelfs leiden tot aantasting van landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

Wij zetten in op een win-win situatie, maar staan altijd voor ons onafhankelijk advies en deskundige weging van ruimtelijke, landschappelijke en stedenbouwkundige waarden. Soms is het gemeentebestuur meer gediend bij een helder gemotiveerd onafhankelijk 'nee-advies', dan een nietszeggend 'ja-mits'. Door grenzen aan te geven, helpen wij gemeenten om tegenstrijdige belangen goed af te wegen.

Borging in advisering

De Omgevingswet biedt gemeenten de vrijheid om te kiezen voor een eigen invulling van omgevingskwaliteit. Kijkend naar advisering, dan betekent dit minimaal:

- kaders stellen die passen bij een regievoerende en faciliterende gemeente;
- initiatieven integraal, sectoroverstijgend en in dialoog begeleiden en beoordelen;
- vroegtijdig en breed adviseren in het voortraject;
- het narratief, het verhaal en de kwaliteiten van de plek benadrukken;
- interactieve ontwikkelprocessen en ontwerpatelierorganisaties organiseren;
- werken aan samenhangende kwaliteit door de ruimtelijke schaalniveaus heen: landschap, stedenbouw, gebouw;
- maatwerk bieden naar mens, locatie en opgave;
- kritisch bevragen, onafhankelijk toetsen en verbinden;
- altijd blijven zoeken naar (creatieve) oplossingen en soms ook nee durven zeggen.

Dit alles gaat niet vanzelf. Dit vraagt om regie van de gemeente en om permanent aandacht geven aan de nieuwe werkwijze, zowel bij gemeenten als het Gelders Genootschap. Samen met gemeenten investeren wij komende jaren permanent in de ontwikkeling van de competenties van onze adviseurs.

4.2 Werkprocessen innoveren

Focus op voortrajecten

De doorlooptijd van het grootste deel van de vergunningsaanvragen is straks acht weken. Dit vraagt in het algemeen en zeker bij wijzigingen aan monumenten, om een efficiënte inrichting van het advies- en besluitvormingsproces. Wij maken hiervoor werkafspraken met alle adviesgemeenten en omgevingsdiensten.

Bij complexere initiatieven en ontwerpen toetsen we zoveel mogelijk in het voortraject en besteden aandacht aan participatie, om de vergunningsaanvraag ook binnen de deadline te behandelen. Dit sluit aan bij de bedoeling van de Omgevingswet én bij wat wij ook al jaren bepleiten. Van de overheid wordt een oplossingsgerichte benadering gevraagd met het oog op wat kan en mag en dit geldt ook voor onze adviseurs.

Omgevingstafels

Omgevingstafels zijn bedoeld voor een integrale afweging van complexe initiatieven. Meer dan de helft van onze adviesgemeenten experimenteert hier nu mee. De eerste ervaringen zijn positief, al zijn er ook nog diverse kinderziektes te overwinnen.

Wij zijn zoals gezegd voorstander van een vroegtijdige dialoog over ruimtelijke ontwikkelingen en schuiven dus graag aan bij de omgevingstafel. Mocht de gemeente de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit willen benutten als onafhankelijk adviseur - los van de tafel - dan is dit ook een werkbaar vertrekpunt. Hoe dan ook ondersteunen wij gemeenten graag bij het invoeren van de Omgevingstafel.

Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO)

Het werken onder de Omgevingswet gebeurt straks vooral digitaal. Draaischijf hierbij is het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO). Hierin staan alle relevante ruimtelijke gegevens om nieuwe ruimtelijke plannen te maken en te publiceren. Voordat de wet van kracht wordt, moet het DSO werken en moeten alle betrokken partijen goed met het systeem om kunnen gaan.

Via de samenwerkingsmodule doen wij mee in het gemeentelijk DSO. In samenspraak met gemeenten en omgevingsdiensten en een externe informatiespecialist gaan wij het DSO testen en zorgen dat onze adviseurs op tijd getraind zijn.

4.3 Wat kunnen wij lokaal betekenen?

Wat kunnen wij concreet betekenen voor gemeenten bij de invoering en uitvoering van de Omgevingswet?

Verankering instrumentarium:

- beschrijven kernkwaliteiten in Omgevingsvisie;
- programma Omgevingskwaliteit;
- input Omgevingsvisie (erfgoed, narratief, Oral History);
- implementatie erfgoed- en welstandsbeleid in Omgevingsplan;
- implementatie (handreiking) Omgeving van een monument;
- maatwerkvoorschriften erfgoed en ruimtelijke kwaliteit;
- invulling zorgplicht goede omgevingskwaliteit;

Bijdragen werkende processen

- nieuwe werkwijze en houding helpen ontwikkelen voor aanvragen en begeleiding initiatieven;
- deelnemen aan en doorontwikkelen van Omgevingstafels;
- werkafspraken met gemeenten en omgevingsdiensten over DSO;
- ontwikkelen handreikingen en cursussen;
- inrichten ontwerpateliers.

Implementatie advisering

- advisering over verordening op instellen gemeentelijke adviescommissie;
- begeleiding bij traject modernisering gemeentelijke adviescommissie;
- organiseren en leveren gemeentelijke adviescommissie, stads-/dorpsbouwmeester, stedenbouwkundige of kwaliteitsteam;
- advisering en werving bemensing/(nieuwe) expertises gemeentelijke adviescommissie;
- nota Omgevingskwaliteit, als overbrugging van de kloof tussen Omgevingsvisie en Omgevingsplan;
- duurzame nota ruimtelijke kwaliteit/omgevingskwaliteit;
- beleid zonnepanelen in beschermde gezichten;
- het belang van ruimtelijke kwaliteit en erfgoed op de kaart (helpen) zetten.

SAMENHANG LOKAAAL, STREEK EN REGIO

5

SAMENHANG LOKAAL, STREEK EN REGIO

5.1 Bovengemeentelijke opgaven

De energietransitie, de klimaatadaptatie en de transitie van de landbouw overstijgen de gemeentelijke schaal. Ook de verstedelijking, het groen en de natuur, de aanleg van nieuwe wegen en fietspaden en ruimte voor recreatie vragen om een plaats in het landschap. Er is een spanningsveld tussen noodzakelijke maatschappelijke opgaven aan de ene kant en de groeiende bezorgdheid over aantasting van het landschap aan de andere kant.

Voor deze bovengemeentelijke opgaven zijn op het regionale niveau samenwerkingsverbanden aan zet. Zij moeten een visie ontwikkelen voor een integrale samenhangende aanpak. Ook de provincie ontwikkelt tools voor bijvoorbeeld de regionale borging van de omgevingskwaliteit, zoals de Streekgidsen voor het landschap en de Zonnewijzer.

Ook de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) spreekt over regionale verschillen. Zo valt erin te lezen: “de beleefde (cultuurhistorische) identiteit en mogelijkheden van een gebied en de waardering van eigenschappen van streek, landschap, stad of dorp moeten steeds doorwegen in de te maken keuzes.”

Het landschap is een belangrijke kwaliteit. Mensen wonen graag in de Gelderse en Noord-Limburgse streken omdat het zo mooi is. De streken verschillen wijl van elkaar en mensen identificeren zich met de kenmerken van hun eigen streek.

Wij zien dat het landschap zich niet langer geleidelijk ontwikkelt, maar dat de eerdergenoemde opgaven het landelijk gebied sneller en drastisch zullen veranderen. Juist omdat het landschap zo belangrijk is voor het welzijn van de inwoners, is het van groot belang de historie en de kwaliteit van het landschap als uitgangspunt te nemen bij de ontwikkelingen.

Vanuit onze expertise kunnen wij bijdragen aan de duiding van die kwaliteiten en culturele identiteit van het landschap. Dat is niet nieuw voor ons. Sterker nog: wij zijn in 1919 zelfs opgericht om deze waarden te beschermen en op de agenda te zetten. Het initiatief voor Gelders Arcadië is een goed eigentijds voorbeeld van hoe wij dit doen. De gesprekken en inventarisaties, de daaruit voortkomende publicaties en de nog altijd bestaande ‘community’ zorgen ervoor dat de waarde van dit bijzondere landschap niet vergeten wordt bij het maken van keuzes.

De komende jaren geven wij dit soort werkzaamheden meer aandacht op regionale schaal. Wij ontwikkelen en verbeteren instrumenten als gebiedsbiografieën, gebiedskenmerken en kernkwaliteiten.

Gebiedsbiografieën

Verhalen maken een gebied uniek. Verhalen zijn herkenbaar aan de sporen die ze in een gebied achterlaten. Die zijn te vinden in ondergrondse rudimenten, ontginningsstructuren, glooiende akkers, eiken- of elzenbosjes, maar ook in de verkaveling en in gebouwen.

Bovendien spelen ruimtelijke karakteristieken mee, zoals zicht op een kerktoeren en de lange lijnen van houtwallen. Al deze elementen weerspiegelen in meer of mindere mate de ontwikkelingen in het gebied. Een gebiedsbiografie brengt deze kenmerken, kwaliteiten en de ontstaansgeschiedenis van een gebied in kaart, zowel ondergronds als bovengronds. In gesprek met bewoners en lokale deskundigen worden de verhalen gekoppeld aan de sporen om zo de identiteit van een gebied te ontrafelen. Vervolgens kunnen de identiteitsdragers van een gebied benoemd, eventueel beschermd en benut worden.

Zo is een gebiedsbiografie een goede basis voor visievorming, en het middel bij uitstek voor een integrale gebiedsgerichte aanpak, zoals de Omgevingswet voorstaat.

Gemeenten ondersteunen en participeren in de regionale visievorming

De afgelopen jaren is door vele partijen gewerkt aan de Regionale Energie Strategie (RES) en de Regionale Adaptatie Strategie (RAS). Regionale samenwerkingsorganisaties zijn druk met het maken van integrale regionale (verstedelijkings) visies.

Gelders Genootschap wordt als stakeholder betrokken bij de regionale visievorming. Wij zitten aan tafel om een stem te geven aan het belang van omgevingskwaliteit en cultuurhistorie.

Wij hebben gezien dat deze stem hard nodig is, omdat deze zachte waarden soms ondersneeuwen door de urgentie en de kwantiteit van de andere belangen. Ook merken wij

dat het voor de gemeenten lastig is om deze waarden te verdedigen. Vaak simpelweg omdat er onvoldoende capaciteit is bij de gemeenten om ook dat nog te kunnen doen.

Daarom ondersteunen wij onze leden hier komende jaren nóg intensiever bij. Wij kunnen in regionale bijeenkomsten met ambtenaren de bovengemeentelijke lijnen uitzetten en deze nadrukkelijker inbrengen in de regionale visievorming.

Regionale kernkwaliteiten beschrijven

Kernkwaliteiten van een gebied zijn bouwstenen voor het gemeentelijke ruimtelijke beleid. Wij kunnen de gemeente ondersteunen om regionale kernkwaliteiten als bouwstenen voor lokaal beleid aan te leveren, zodat ze een goede plek krijgen in de Omgevingsvisies en Omgevingsplannen.

5.2 Gebiedsgericht debat

De Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli) constateert in het eerdergenoemde advies 'Geef richting, maak ruimte' dat het van groot belang is inwoners te betrekken bij de planvorming voor het gebied, de streek of de regio waarin zij wonen. Als de burgers niet zijn aangehaakt bij de plannen gaat de noodzakelijke transitie niet lukken.

Het Rli constateert ook dat het betrekken van burgers op deze schaal erg lastig is. Burgers betrekken gaat het best als de plannen dichtbij (in de wijk) en concreet zijn; bij de abstracte Energie Strategieën of de verstedelijkingsvisies.

Projecten gericht op gebiedsgerichte participatie

Gelders Genootschap heeft in de afgelopen jaren een aantal regionale projecten geïnitieerd om in gesprek te komen met burgers over de toekomst.

Een best practice is 'Een Nieuwe Tijd! Wederopbouw in de Achterhoek' waar met behulp van een rondrijdende SRV-wagen met mini-museum, oral history, een prijsvraag en een boek over de wederopbouw het gesprek met inwoners in de gehele Achterhoek goed is gevoerd.

Op dit soort manieren willen wij komende jaren het gesprek opzoeken. Wij benaderen burgers vanuit het gedeelde verleden en de karakteristieken van een gebied. Wij gaan in gesprek over de cultuurhistorische waarden. Wij geven informatie over de historie en vragen naar de verhalen. Dan zullen wij opnieuw merken dat mensen trots zijn op hun omgeving en enthousiast meedoen.

Regionaal debat en kennisuitwisseling

Wij adviseren alle Gelderse en enkele Noord-Limburgse gemeenten. In elke regio werken vaste adviseurs. Hierdoor zijn wij goed op de hoogte van de lokale vraagstukken, ontwikkelingen en plannen.

Doordat wij lokaal én regionaal werken, zien wij overeenkomsten en verschillen tussen gemeenten en regio's. Wij signaleren ontwikkelingen en trends op regionale schaal. En samen met onze zusterorganisaties binnen het 'Team Ruimtelijke Kwaliteit Nederland' zien wij trends op provinciale en nationale schaal.

Met al deze kennis en samenwerkingen kunnen wij bijdragen aan het regionale debat en ook thema's agenderen. Dat helpt bij het maken van afgewogen keuzes in de uitvoering van de grote opgaven en transities.

Wij hebben ervaring met kennisuitwisseling en debat op regionaal niveau in het erfgoedveld. In deze tijd willen wij die ook inzetten voor regionale vraagstukken als verstedelijking en de transities in het landelijk gebied. De organisatie hiervoor zetten wij de komende vijf jaar op.

5.3 Borgen van omgevingskwaliteit op regionaal niveau

Voor de huidige grootschalige bovengemeentelijke opgaven is de borging van ruimtelijke kwaliteit in onze provincie nog niet structureel georganiseerd. De opgaven hangen wel met elkaar samen en de omgevingskwaliteit moet integraal worden bekeken. Niet alleen in samenhang met de verschillende gemeenten in een gebied/regio, maar ook in samenhang tussen de verschillende opgaven.

Om omgevingskwaliteit op regionaal niveau te borgen, zien wij verschillende mogelijkheden zoals het organiseren van regionale (ontwerp)ateliers, een jaarlijks debat met bestuurders over ontwikkelingen, knelpunten en kansen in een regio of regionale kennisuitwisseling voor ambtenaren.

Wij gaan in gesprek met de gemeenten, de provincie en de regionale samenwerkingsverbanden om te verkennen hoe wij kunnen bijdragen en hoe wij dat samen organiseren.

ERFGOED: WAARDEVOL EN DUURZAAM

6

ERFGOED: WAARDEVOL EN DUURZAAM

6.1 Trends in de erfgoedzorg

Erfgoedbeleid draaide tot voor kort nog vooral om de monumenten, inmiddels gaat het ook om het verhaal, de ruimtelijke en sociale context, de integratie met andere beleidsterreinen en de koppeling met maatschappelijke opgaven. De Omgevingswet verbreedt het begrip tot cultureel erfgoed. Welke trends signaleren wij?

Regionale schaal

De huidige opgaven zorgen ervoor dat er steeds meer samenwerking tussen gemeenten ontstaat op regionale schaal. Ook in de erfgoedzorg biedt deze samenwerking in regioverband kansen.

Bescherming door ontwikkeling

Naast beschermen draait erfgoed zorg steeds meer om ontwikkelen. Erfgoedzorgers moeten dus adviseren over ruimte voor interventie, kunnen meedenken en compromissen kunnen sluiten. Mèt kwaliteit!

Erfgoedparticipatie

Het deskundigenoordeel was lang van doorslaggevende betekenis in de monumentenzorg. Tegenwoordig zijn omwonenden, aanvragers en hun opdrachtnemers belangrijke partners die de koers meebepalen. Uiteraard blijft de gemeente bevoegd gezag waar het om wettelijke bescherming gaat en blijft hierin het advies van deskundigen nog steeds belangrijk.

Naar maatschappelijke opgaven voor ons erfgoed

Erfgoedzorg was lang een sectorale aangelegenheid. Er werd waardegesteld, beschermd, geconserveerd en bijna museaal opgetreden. Met moderne erfgoedzorg geven wij invulling aan grote maatschappelijke thema's: verduurzaming, sociale cohesie, kwaliteit van de omgeving voor bewoners en toeristen, een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor ondernemers. Dat doen wij op een duurzame manier, zodat ook generaties na ons dat erfgoed kunnen blijven gebruiken.

Instrumenten Omgevingswet

De verschuiving van objectgericht monumentenbeleid naar breder cultureel erfgoedbeleid vindt de komende jaren verder zijn weerslag in de nieuwe omgevingsvisies en -plannen. Door participatie kunnen wij met bewoners en belanghebbenden een gezamenlijk verhaal vormen, waardoor vanuit de samenleving waardering ontstaat voor het erfgoed.

6.2 Aandachts- en ontwikkelpunten erfgoedzorg

Naast de onderwerpen die wij al jaren onder onze hoede hebben en die wij op continue basis verder ontwikkelen – zoals erfgoedparticipatie, redengevende beschrijvingen, erfgoedbeleid en monumentenzorg – investeren wij de komende beleidsperiode extra in:

- naoorlogs erfgoed (Wederopbouw en Post '65);
- duurzame monumenten (Dumo);
- verduurzaming in beschermde gezichten;
- historische interieurs;
- mobiel erfgoed;
- erfgoed evenementen.

Naoorlogs erfgoed (wederopbouw en Post '65)

De Wederopbouw was de laatste jaren natuurlijk al in beeld. Daar komt nu de Post '65-periode bij. Architectuur en stedenbouw uit deze periode krijgen nog wel eens het etiket saai en lelijk opgeplakt. Onterecht, want het architectonisch erfgoed uit deze periode heeft ook veel kwaliteiten.

Vanwege de leeftijd is onderhand veel van het erfgoed uit de jaren 1965-1990 aan vernieuwing toe. Omdat sloop vaak financieel voordeliger lijkt dan herbestemming, worden er regelmatig Post '65 gebouwen afgebroken en verdwijnt de architectuur uit deze periode helaas snel uit het Nederlandse straatbeeld. Kennisbevordering en -uitwisseling op dit vlak vormen dan ook een belangrijk aandachtspunten voor het komende jaar.

Duurzame monumenten (Dumo)

Om monumenten een goede toekomst te geven is verduurzaming uitermate belangrijk. Een monument is anders dan een nieuwbouwwoning en vraagt om een specifieke behandeling. Zo heeft het gebouw tijdenlang een eigen vocht- en temperatuurhuishouding gehad. Veranderen bouwfysische eigenschappen, dan kan dit vochtproblemen, schimmelvorming en houtrot opleveren. Ook moeten wij rekening houden met de monumentale waarden van het pand. Kortom: monumenten vragen om maatwerk, niet om standaardoplossingen.

Wij zetten de komende beleidsperiode in op de doorontwikkeling van tools en ondersteuning voor duurzame monumenten, zoals de energiescans. Die maken inzichtelijk welke maatregelen geschikt zijn en wat die opleveren aan energiezuinigheid. Wij helpen eigenaren, gebruikers en gemeenten bij het zoeken naar een goede balans tussen de wensen en eisen op het gebied van comfort en energiezuinigheid en het behoud van monumentale waarden.

Verduurzaming in beschermde gezichten

In deze tijd van energietransitie is ook in beschermde gezichten veel behoefte aan (bijvoorbeeld) plaatsing van zonnepanelen. In veel gemeenten zijn de mogelijkheden nog beperkt. Wij vinden dat inpassing van duurzame energie in beschermde gezichten mogelijk moet zijn en ondersteunen graag bij het maken van beleid hiervoor, met de ruimtelijke kwaliteit als leidend principe. Wij maken de stap naar 'toestaan waar het acceptabel is'.

Historische interieurs

Het historische interieur is niet meer uit het erfgoedveld weg te denken. Er is steeds meer aandacht voor, vaak door interieurs te inventariseren als onderdeel van een redengevende omschrijving of een zelfstandig project.

Wij doen dit soort onderzoeken ook bij actualisaties van gemeentelijke monumentenlijsten en in projecten zoals 'Een toekomst voor historische interieurs in de Oost Achterhoek'. Graag gaan wij nog een stap verder en onder-

zoeken niet alleen de interieurs zelf, maar adviseren eigenaren en gemeenten ook over het historische interieur als onderdeel van actuele ontwerp- en transformatieopgaven.

Wij onderzoeken voor dit soort herbestemmingsvraagstukken hoe het interieur ontwikkeld kan worden, welke kansen er zijn voor nieuwe functies en waar er ruimte is voor nieuwe toevoegingen.

Komende jaren brengen wij partners uit de erfgoed- en ontwerpwereld samen om over het thema 'ontwikkeling van het historische interieur' in gesprek te gaan. Zo komen wij tot een actieplan om dit onderwerp bij een breed publiek te agenderen.

Los hiervan kunnen eigenaren en gemeenten ook bij ons terecht voor advies over onderhoud, restauratie, duurzaamheid en de omgang met interieurenssembles. Wij organiseren samen met Monumentenwacht Gelderland cursussen en workshops voor eigenaren en ambtenaren over veel gebruikte materialen en afwerkingen, zoals stucwerk, tegels, glas in lood en schilderijen en imitaties.

Wij gaan samen in gesprek over de schoonheid van het ambacht en manieren om interieurs een toekomst te geven. Er is ruimte voor comfort én wij zorgen ervoor dat cultuurhistorisch waardevolle onderdelen ook aan de volgende generaties doorgegeven kunnen worden. Zo zoeken wij verbinding met andere actuele onderwerpen zoals

naoorlogs erfgoed, het verdwijnen van (lokale) ambachten, regionale identiteit en toerisme. Komende jaren werken wij samen met de Gelderse Erfgoedalliantie, het Samenwerkingsverband Cultuurhistorie Gelderland en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Mobiel erfgoed als historisch stedelijk interieur

Erfgoed krijgt een steeds bredere invulling. Niet alleen het monument zelf is van belang, ook de verhalen er omheen zijn cultureel erfgoed. Met mobiel erfgoed houden wij ons nog niet bezig, maar bijvoorbeeld botters in de haven van een stad aan de voormalige Zuiderzee dragen ook bij aan het karakter van de stad en zijn in feite het stedelijk historisch interieur.

Komende jaren gaan wij aan de slag met dit soort mobiel erfgoed dat belangrijk is voor de leefomgeving. Wij duiden de waarden en onderzoeken ook of dit een beschermde status kan krijgen.

Erfgoedevenementen

De komende vijf jaar wordt een aantal belangrijke cultureel erfgoedevenementen georganiseerd. Denk aan het Hanzejaar in 2023, de IJsselbiënnale in 2024, de oplevering van het boek 'Verhaal van Gelderland' en publieksactiviteiten in het Gelders Arcadië. Wij verbinden ons aan deze evenementen en leveren een actieve bijdrage.

6.3 Erfgoed als brandstof voor de samenleving

Via participatie kan erfgoed onderdeel zijn van de samenleving. Bij erfgoedparticipatie wordt vaak goed nagedacht hoe je verschillende actoren kunt betrekken bij de waardering en ontwikkeling van het monumentale gebouw of het cultuurlandschap. Door veel mensen in het plangebied te spreken, kunnen wij lokale opgaven, knelpunten en wensen uit de gemeenschap op nauwkeurige wijze in kaart brengen en gebruiken als basis voor toekomstplannen.

Wij denken dat de betrokkenheid van onder anderen eigenaren, agrariërs en dorpsbewoners bij erfgoed en historische landschappen nog veel waardevoller kan zijn. Vele actoren leven en werken immers al generaties lang in het erfgoedlandschap. Ze hebben actief het landschap bewerkt, onderhouden en gemaakt tot wat het nu is. Hun ambachtelijke inzet en hun verbondenheid met het gebied verdienen erkenning en waardering. In deze wisselwerking tussen mens en landschap vertegenwoordigen zij het immateriële deel van het erfgoed.

Wij kijken dus naar erfgoed in relatie tot de ruimtelijke leefomgeving én de maatschappij. Deze nieuwe erfgoedbenadering geeft beter inzicht in de maatschappelijke betekenis van erfgoed en de rol van de gemeenschap bij instandhouding en ontwikkeling van erfgoed, zowel in het verleden, als het heden en richting de toekomst.

Zie ook het belang van gebiedsbiografieën waarin ook 'oral history' een belangrijke rol kan spelen. Verhalen maken een gebied uniek.

Zie onder 5.1 in dit beleidsplan.

ONZE
ORGANISATIE
KLAAR VOOR
DE TOEKOMST

7

ONZE ORGANISATIE KLAAR VOOR DE TOEKOMST

7.1 Investeren in medewerkers

Bij het Gelders Genootschap werken loyale en bevroegen mensen die samen de kracht van de organisatie vormen. De continuïteit van kennis en vaardigheden van onze medewerkers is van cruciaal belang om onze gemeenten goed van dienst te kunnen zijn.

Gelet op de urgente opgaven, de verbreding van de adviespraktijk en de komst van de Omgevingswet en nieuwe werkwijzen en onderwerpen, maken wij elk jaar een trainings- en opleidingsprogramma. Daarin draait het om inhoudelijk kennis en om vaardigheden die wij nodig hebben om het (soms complexe) gesprek over omgevingskwaliteit goed te kunnen blijven voeren.

Voor de continuïteit van onze organisatie en expertise investeren wij komende jaren ook in onze junior-collega's via onze leer- en ontwikkelgroep het 'Fundament'. Tijdens bijeenkomsten gaat het niet alleen om ontwikkeling van inhoudelijk vakmanschap, maar bijvoorbeeld ook om adviseursvaardigheden.

7.2 Samenwerking en saamhorigheid

In coronatijd is thuiswerken gangbaar geworden. Komende jaren geven wij extra aandacht aan samenwerking en ondersteunen de onderlinge saamhorigheid. Wij richten onze interne (overleg)structuur opnieuw in en stimuleren gedeelde verantwoordelijkheid.

7.3 Intervisie: leren van elkaar

Integraal werken vraagt dat iedere medewerker globale kennis heeft van het vakgebied van collega's. Tijdens intervisiebijeenkomsten wisselen wij kennis en ervaringen uit. Medewerkers bepalen samen de agenda en organiseren de bijeenkomsten beurtelings.

7.4 Kantoor hybrideproof

In coronatijd zijn wij volledig online gaan werken. Inmiddels werken wij veelal hybride en combineren fysiek en online overleg, zowel bij gemeenten als op ons eigen kantoor. Wij willen de voordelen van beide vormen vasthouden door goed te kijken welk overleg zich voor welke vorm leent. Komende jaren maken wij ons kantoor geschikt voor alle vormen van werken.

7.5 Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Wij nemen graag onze verantwoordelijkheid door zoveel mogelijk maatschappelijk te ondernemen. Dat doen wij in de eerste plaats natuurlijk in ons werk zelf. Met onze projecten en adviezen streven wij naar een toekomstbestendige duurzame wereld.

Ook bieden wij studenten en jonge professionals graag een opleidings- en ervaringsplek. Wij stellen permanent twee stageplaatsen ter beschikking aan mensen die zich één van onze vakgebieden eigen willen maken. Ook professionals die zich willen om- of bijscholen zijn van harte welkom om bij ons ervaring op te doen.

In ons inkoopbeleid kiezen wij zoveel mogelijk voor duurzaamheid en circulariteit. Geen plastic bekertjes, pennen van bamboe, alleen printen als het echt noodzakelijk is, dagelijks fruit van een biologische boerderij, de verwarming een standje lager. Komende jaren geven wij extra aandacht aan vermindering van onze CO2 uitstoot door duurzamer te reizen en ons gebouw te verduurzamen. Wij stimuleren gebruik van openbaar vervoer en de fiets en onderzoeken hoe wij nog meer gebruik kunnen maken van elektrische vervoermiddelen.

ONZE BELANGRIJKSTE OPGAVEN SAMENGEVAT

8

ONZE BELANGRIJKSTE OPGAVEN SAMENGEVAT

8. Onze belangrijkste opgaven samengevat

Kiezen voor omgevingskwaliteit op de lange termijn

De energietransitie, de klimaatadaptatie en de transitie van de landbouw zijn voorbeelden van de grote en complexe opgaven die vragen om soms lastige keuzes. Wij geven omgevingskwaliteit een volwaardige rol bij het maken van afwegingen. Zo ondersteunen wij gemeenten. Wij denken in kansen, maar geven ook grenzen aan als de omgevingskwaliteit op de lange termijn bedreigd wordt.

Lokaal, gebiedsgericht en regionaal schakelen

De regio komt weer sterker op de agenda als een belangrijk schaalniveau voor de samenhangende aanpak van ruimtelijke opgaven. Wij willen een schakel zijn tussen lokaal, gebieden en regio's en onze kennis, ervaring en betrokkenheid op alle schaalniveaus inzetten. Wij richten de komende vijf jaar onze organisatie in op meer regionaal acteren.

Meer dialoog en debat

Afgelopen jaren hebben wij projecten geïnitieerd om in gesprek te gaan met burgers over de toekomst. Dat blijven wij doen.

Wij zoeken de dialoog en gaan in debat. Om omgevingskwaliteit op allerlei niveaus te borgen, zien wij verschillende mogelijkheden. Denk aan regionale (ontwerp)ateliers, een jaarlijks debat met bestuurders over ontwikkelingen, knelpunten en kansen in een regio of regionale kennisuitwisseling voor ambtenaren.

Wij gaan in gesprek met de gemeenten, de provincie en de regionale samenwerkingsverbanden om te verkennen wat onze bijdrage kan zijn en hoe wij dat kunnen organiseren.

Duurzaamheid en omgevingskwaliteit

Gelders Genootschap zet in op een win-win situatie en verbindt duurzaamheid en kwaliteit waar dat mogelijk is. Wij bedienen gemeenten met onafhankelijk advies en deskundige weging van ruimtelijke, landschappelijke en stedenbouwkundige aspecten.

Invoering omgevingskwaliteit onder de Omgevingswet

Wij ondersteunen gemeenten bij de invoering van omgevingskwaliteit onder de Omgevingswet in gemeentelijk beleid, processen en advisering. In samenspraak met gemeenten investeren wij komende jaren in nieuwe werkwijzen en competenties van adviseurs.

Via de samenwerkingsmodule doet Gelders Genootschap mee in het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO). In samenspraak met gemeenten en omgevingsdiensten en een externe informatiespecialist testen wij het DSO en trainen onze adviseurs.

Omgevingstafels

In meer dan de helft van onze adviesgemeenten wordt momenteel geëxperimenteerd met Omgevingstafels, bedoeld voor een integrale afweging van complexe initiatieven. Wij zijn voorstander van een vroegtijdige dialoog over ruimtelijke ontwikkelingen en schuiven dus graag aan en helpen gemeenten bij de invoering van de Omgevingstafel.

Maatschappelijke opgaven voor ons Erfgoed

Met moderne erfgoedzorg geven wij invulling aan grote maatschappelijke thema's: verduurzaming, sociale cohesie, kwaliteit van de omgeving voor bewoners en toeristen, een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor ondernemers. Dat doen wij duurzaam, zodat ook generaties na ons dat erfgoed kunnen blijven gebruiken. Door participatie met bewoners en belanghebbenden stimuleren wij waardering voor het erfgoed.

Aandachts- en ontwikkelpunten erfgoedzorg

Wij investeren komende jaren extra in:

- naoorlogs erfgoed (Wederopbouw en Post '65);
- duurzame monumenten (Dumo);
- verduurzaming in beschermde gezichten;
- historische interieurs;
- mobiel erfgoed;
- erfgoedevenementen.

Investeren in medewerkers

Gelet op de urgente opgaven, de verbreding van de adviespraktijk, de komst van de Omgevingswet en daarbij behorende nieuwe werkwijzen en onderwerpen maken wij

komende beleidsperiode extra tijd vrij voor uitvoering van ons trainings- en opleidingsprogramma. Ook investeren wij in jonge medewerkers, om onze expertise op topniveau te houden.

Interne samenwerking en passende huisvesting

Om (integrale) samenwerking te stimuleren, starten wij met intervisiebijeenkomsten en richten onze interne structuur opnieuw in. Ook passen wij ons gebouw aan, aan het hybride werken.

Werken met jaarplannen

Dit beleidsplan vertalen wij in actieplannen. Teams van medewerkers 'adopter' doelen en activiteiten en maken hiervoor jaarplannen. Wij monitoren de voortgang elk kwartaal en koppelen resultaten terug naar onze leden en samenwerkingspartners.

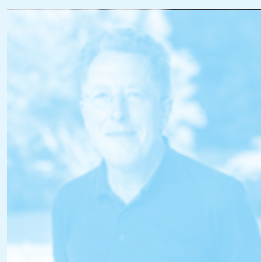

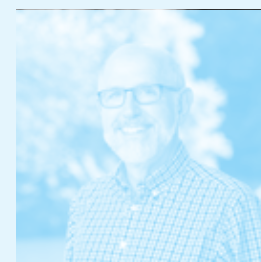
DU
RF

TE

KIE

ZEN!

ONTWERP
Andrea Sinke

FOTOGRAFIE
Erwin Zijlstra
Archief Sité (pag.4)
Jeroen Jazet (portretten)

partner in
omgevingskwaliteit

POSTADRES

Postbus 68
6800 AB Arnhem

TELEFOON

+31 (0)26 442 17 42

info@geldersgenootschap.nl
www.geldersgenootschap.nl

